

Kohi-Pál Eszter: Fogyatékkal élők teológiája

Bevezető

E tanulmány azzal a célkitűzéssel született, hogy a mai fogyatékoság – értelmezés hazai tendenciáit összehangolja a külföldön már meghonosodott gondolatokkal. Hazai szintű elmaradásunkat elsősorban nem az elmarasztalás szintjén kívánom értelmezni, inkább rávilágítani szeretnék arra, hogy ez a terület mai napig feltáratlan, főleg református egyházunkon belül. Miután megismertük ennek a témának biblikus alapján, biblia teológiai, dogmatikai, vallástörténeti, gyakorlati teológiai aspektusát, tovább kell lépünk, úgy hogy megteremtjük a fogyatékoságról alkotott teológiánkat. Mindezek feltárásának alapját Jézus adja, hiszen Ő az, akinek volt látása a fogyatékosággal élőkkel és a fogyatékosággal kapcsolatosan. Ő az, aki tudta, hogyan kell viszonyulni hozzájuk. Tudta, hogy kik ők és tudta őket szeretni. Sőt a tanulmány során kiderül, hogy a hozzájuk való kapcsolódási pontunk is egyedül Jézus Krisztus lehet.

A négy-modell elve

Bevezetésképpen érdemes tisztán látnunk, hogy ma a fogyatékoság meghatározásának több modellje van: az orvosi, a szociális, az emberi jogi és a morális szociális modell.[1] Az orvosi modell az egyéni fizikai hiányosságaira összpontosít, célja nem más, mint ezek korrekciója, fejlesztése. A társadalmi modell igyekszik túl lépni az egyénen, és a hangsúlyt annak a környezetére helyezni.[2] Alapvető tézise a kirekesztettség, és ennek megszüntetése a cél.[3] Alapvetésünk szempontjából mindkét modell hozzátartozik a teljes képhez, hiszen a fogyatékoság gyakran orvosi kezelést igényel, ugyanakkor a fogyatékoság, mint jelenség a társadalmi környezetben is előfordul, amely közeg vagy csökkenti a fogyatékoságot vagy súlyosbítja, mindezzel pedig kihívásokat támaszt velük szemben.[4]

További két modellünk az emberi jogi modell és a morális modell. Az emberi jogi modell az alapvető emberi jogokra támaszkodik, fő célkitűzése a fogyatékosággal élők méltóságának megteremtése, őket érintő kérdésekben, folyamatokban való részvétel létrehozása.[5]

A morális modell középpontjában az áll, hogy a fogyatékoság oka az egyéni bűn, sőt egyenesen Isten büntetéseként értelmezi. Értelmezése szerint a test a lélek tükörképe, külső megnyilvánulása. Ez a gondolkozásmód nem eredményezhet mást csupán a megvetést, a sajnálatból való lehajlást és a társadalom legalacsonyabb fokára való állítást.[6] Ez a modell

ismerős lehet számunkra a zsidó gondolkodásmódból. Mindezek alapját pedig a következőkben láthatjuk.

Betegségek a Bibliában

Az Ószövetség gondolatiságában, de az Újszövetségben is jelen van az a tendencia, hogy a betegség, szenvedés és fogyatékoság minden formája az Istentől jön.[7] Etimológiai szempontból az Ószövetségben a betegség kifejezés alatt a 'h-l-h' gyök, az Újszövetségben pedig a 'noszosz'-t találjuk. Utalhat kimerült testi állapotra, de vonatkozhat a lelki fájdalmakra, értelmezhetjük úgy, mint baleset, vagy ütközet során szerzett sérülést[8], az öregséggel együtt járó fájdalom[9] elerőtlenedést[10], lelki fájdalmat[11], vagy akár a lelkibetegséget.[12] Tehát széles értelmezési kerete van ennek a kifejezésnek.

Különböző betegségeket ismertek a Bibliában. Az 5Móz 28 átokzsoltára felsorol különböző *bőrbetegségeket*: fekélyeket, keléseket, viszketegséget, rühességet. Jelentős bibliai szereplők is szenvednek ilyen bőrbetegségektől: Jób (Jób 2,7), Ezékiás király (2Kir 20,7 vö. Ézs 38,21), Naamán (2Kir 5), Lázár (Lk 16). Ezek nagy számban halálos kimenetelűek voltak, *deber*-nek nevezték, amit az újfordítás 'dögvész'-nek fordít.[13] Egy fajtáját ezeknek a bőrbetegségeknek ki kell emelnünk: a *cáracat* nevezetű bőrbetegség, melyet az Ószövetség 'poklosságnak' fordít, az Újszövetség pedig leprának.

Körülbelül harmincszor említi az Ószövetség a *vakságot* ('ivvér, tüflosz). A vakság kizárta a szolgálatból az Áron nemzetségének tagjait (3Móz 21,18k). Izrael hite szerint összefüggés van a vakság és Isten büntetése között[14]. A vakok meggyógyításának, hogy ezek a csodák és gyógyítások a végső idők csodái közé tartoznak[15].

A következő betegségfajta a *némaság*, amit nagyon sokszor kísér *sükettség*. A némaság kategóriájában három esetet tudunk elkülöníteni. Amikor az egyén valamilyen testi ok miatt nem képes beszélni születésénél fogva, betegség vagy csonkítás következtében. A következő eset, hogy Isten tettének[16], vagy démoni megszállottságnak.[17] a következménye is lehet. Isten tesz némává vagy beszélővé, hatalma van a nyelv felett[18], ugyanakkor messiási jel az Ézsaiás 35, 6 szerint, hogy a némák nyelve megoldódik. Az ember részéről a némaság lehet az Istenbe vetett hit, bizalom, alázat kifejezője[19]. Süket a héberben 'hérés', a görög nyelvben pedig 'kófosz'. Mivel a sükettség sokszor összekapcsolódik a némasággal, ezért a héberben ugyanaz a kifejezés jelöli mindkét fogalmat. Törvény védte a süketeket is[20]. Az Újszövetségben az ő gyógyításuk Jézus messiási mivoltának egyik bizonyítéka.[21]

Olvasunk a Bibliában *sántaságról* vagy *bénulásról*. Az Ószövetségben Mefibósetet a dajkája

gyerekkorában leejtette, ezért béna lett a lábaira[22]. De tud az *elmének a megbetegedéséről* is a Biblia. Az 1Sám 21,11-16-ban Dávid elmebetegséget színlel, amikor a filiszteus Ákis királyhoz kerül. Az ajtóra firkál, valamint nyálát is csorgatja. A történet szerint pedig ezért nem bántja őt a király. [23]

A betegségek ismertetését az Újszövetségből a vakon született ember történetével zárnam, mivel ebből láthatjuk az Újszövetség gondolatiságát, a Jézusi attitűdöt. Erry Wynn János gyógyulása és a fogyatékoság más oldala esszéjét ezzel a híres tételmondattal kezdi: „A teológia két leggyakoribb feltételezése, ami a fogyatékkal élőket marginalizálja, hogy egy, a fogyatékoságot a bűn okozza, kettő, hogyha van elég hite, akkor meggyógyul.”[24] Ez a történet pedig mindehhez képes Jézus válasza miatt kiemelendő. Amikor azt kérdezik Jézustól, hogy kinek a vétke, hogy ez az ember vakon született, a szüleié vagy pedig az övé, Jézus azt mondja: azért van ez, hogy „nyilvánvalóvá legyenek rajta Isten cselekedetei”. Ez a gondolatiság a gyógyítástörténeteket, a betegségeket, fogyatékoságokat, Isten dicsőségének a szolgálatában állítják, mert ezeken keresztül az Ő nagysága érthetjük meg.[25] Mindegyik Igevers, amit itt felsorakoztattam arról ad hírt, hogy ezeknek a betegségeknek az egyének életében minden esetben célja volt, mégpedig, hogy dialógus alakuljon ki ember és Isten között.[26]

Egy kicsit megállva és összegezve elmondhatjuk, hogy Jézus szavai, de leginkább tettei szemben állnak akár az ószövetség gondolatiságával vagy a történelmi folyamatok okozta állapotokkal, de nemcsak ezekkel, hanem a mai társadalmi és egyházi berendezkedéssel, valamint attitűddel is. Mindenképpen új perspektívára és új gondolkodásmódra van szükség.

Új modell, új perspektíva

Mind a négy korábban említett modellben van igazság, de hiányzik belőlük egy fontos elem, az egyén történetei és tapasztalatai. Magyarországon a gyógypedagógia tudományában Könczei és Hernádi ezt az új modellt úgy nevezte el, hogy posztmodell.[27] Creamer pedig úgy fogalmazza meg ezt az ötödik modellt, hogy „a korlátok- modellje” lehetne. Ezen új nézet lényege, annak a sztereotípiának elvetése, hogy az embereket két csoportra osztjuk, fogyatékosággal és nem fogyatékosággal élőkre.[28] Mindehhez szükség van az eddig létrehozott fogalmak és eszmék dekonstrukciójára, amit követően a konstrukció során alkotott új fogalmakkal a fogyatékosággal élő emberek ki tudják fejezni magukat.[29] Sőt ennek hatására a közvélemény is másképpen fog tekinteni fogyatékoságra, akár úgy, mint ami a „normalitás állapotra”. Hiszen az egészség nem állandó lét, tehát inkább a fogyatékoságra kell úgy tekintenünk, mint ami a „normalitás”. [30]

Ha a Biblia fényében vizsgáljuk mindezt, igencsak megállja a helyét e gondolatmenet, hiszen az Ószövetség szemlélete mindezt alátámasztja: a fogyatékoság jelenségét ebben a világban nemcsak a testi és értelmi sérülésre érti, hanem a példabeszédek könyvében az öregedési folyamatot is ehhez a jelenséghez sorolja.

A fogyatékoság kérdésének tárgyalása a teológiai diszciplínák fényében

Biblia teológia szempontjából az Ószövetségben jelen van az a gondolat, hogy Isten a fogyatékoság vagy betegség oka. Erre utal a Jeroboám király hirtelen bénulása (1 Királyok 13: 4) valamint a Zak. 11:17-ben pedig a "gondatlan pásztorra" való hivatkozás. Hasonlóképpen 2 Krónika. 26. 16-23-ban olvassuk Uzzijah király történetét, akit az Istennel szembeni hitetlensége miatt lepra ölt meg azért, "mert az Úr megsebezte őt" (20 vers). Emiatt kizárták az Úr templomából, mivel a fogyatékosággal élő embereket nem engedték be a templomba, hiszen őket tisztátalannak tartották. További példák, amikor a fogyatékoságot, mint büntetést ábrázolják, megtalálhatók Zofóniás 1:17 és Zakariás 11:17-ben. Zófóniás könyvében Isten azt mondja büntetésképp, hogy "Olyanok lesznek, mint a vakok.".[31]

Ugyancsak ebből a szempontból egyik kiemelkedő téma a gyógyítás - bűnbocsánat kérdésköre. Ha az Újszövetséget nézzük, akkor azt látjuk, hogy Jézus nemcsak gyógyít, hanem a bűnbocsánatot is hirdeti.[32] Mindez pedig alátámasztja a bűn és a fogyatékoság közötti kapcsolatot. Ezt a kapcsolatot jól szemlélteti, amikor Jézus meggyógyítja a béna embert a Bethesda medencéjénél. Azt mondta neki: "Íme meggyógyultál, többé ne vétkezz, hogy valami rosszabb ne történjen veled" (Jn 5:14). Vannak kutatók, akik szerint ez egyértelműen azt jelzi, hogy Jézus úgy gondolta, hogy kapcsolat van az ember fogyatékosága és néhány bűn között.

Hasonlóképpen, amikor Jézus meggyógyította a tetőn leeresztett béna embert (Mk.2: 1-12), azt mondta neki: "Fiam, a bűneidet megbocsátották" (5 vers), majd folytatta az ember fizikai gyógyulásával. Ennek a megjegyzésnek az a következménye, hogy először el kellett távolítani a bűnt az útból, aztán a fogyatékoságából meggyógyul az ember. Grant szerint Jézus gyógyító történetei is bizonyították a fogyatékkal élők erkölcsi tökéletlenségét.[33] A szöveg nem adja meg a betegség okának magyarázatát, hanem azonnal a gyógyítás eseményét vezeti be. Alapvetően látszik a feltételezés ebben a történetben, hogy a háttérben a bűn betegséggel büntető démonaira vonatkozó elképzelés húzódik. Jézus ugyanis nem a démont szólítja meg, hanem a beteget, akit gyermeknek nevez. A passzív megfogalmazás Isten cselekedetére utal, de ezt a tevékenységet mégis Jézus közvetíti. Ez a vita gyújtópontja, ugyanakkor így válik személyessé a bűnbocsánat.[34] A történeteket látók

pedig Istent dicsőítik a gyógyításért: „Az pedig felkelt... úgyhogy ámulatba estek mind, dicsőítették az Istent” Tovább erősíti ezt a János evangéliumában olvasott történet is. Jézus gyógyításaiban a központi elem a hit, ami gyógyít. Több gyógyításnál is ismétlődik: „eredj el, hited megtartott”. Jézus nem csak a beteg egy-egy testrészét gyógyítja, hanem az egész embert.[35]

A fogyatékoságtörténetnek van *vallástörténeti vonatkozása*. Látnunk kell, hogy az emberi társadalmakban jelen van a fogyatékoság elfogadása az ősidőktől fogva. A különböző kultúrák eltérő módon válaszoltak a jelenségre. A fogyatékkal élő emberek elutasításának és befogadásának elsősorban biológiai okai vannak. Például az ókori Egyiptomban a törpe növésű embereket tisztelték. Egy másik országban, az ókori Görögországban épp az ellenkezőleg reagáltak, ha nem felelt meg a „tökéletes férfiú” eszmeképének, akkor a Taigetosz hegységénél, az Apothetai nevű szakadékba dobták. Az ékírásos források vizsgálata azt a feltevést erősíti meg, hogy az izoláció főleg az erősen fertőző betegségekre terjed ki. Ezek a társadalmak korok a fogyatékkal élő embereket különálló csoportként definiálták, de olykor jelenlétüknek pozitív árnyalatot is adtak. Bizonyos szövegek szerint, ha ilyen csoportok jelen vannak a városokban, akkor a városnak jó sora lesz: [36]

A középkorban a közhiedelem a fejlődési rendellenességgel született gyermeket „alácsempészett gyereknek” tartotta. Ennek hátterében az az elképzelés van, hogy a gyermeket akkor, amikor a bábaasszony nem figyelt, az ördög becsempészte az anyja ölébe. Ezt a hiedelmet a germán kultúrából ismeri ez a kor. Majd megtörtént a fordulat az 1700- as években, ekkor indult meg az értelmi sérültek szervezett gondozása. Itt került törvényi keretek közé a sérült emberek ellátása. Majd ezt a pozitív irányt felváltotta a II. világháború drasztikussága, az árja elméletnek való behódolás, a T4-es akció keretei között történő nem egészséges emberek megölése. Sajnos az ezutáni korszakot főleg a negatív szemléletek határozzák meg, a másság el nem fogadása, a kirekesztés. Sőt az egyik legnagyobb port kavaró eset, amikor egy Peter Singer nevezetű professzor úgy nyilatkozott, hogy a fogyatékosággal világra jövő újszülöttek elpusztíthatóak. Ezek azok a történelmi, vallástörténeti hatások, amire a mai szemléletrendszerünk is épít. [37]

A *dogmatikai* a teológiai antropológia szemszögéből közelíti meg a kérdést. Azt valljuk, hogy a fogyatékoság ott van minden emberben, hiszen valaki jobb, valaki rosszabb képességekkel rendelkezik. Ugyanakkor a komplexitás és a kollektivitás is egy fontos dimenziója az emberi létnek. Ezek alatt azt értjük, hogy az emberi élet önmagában nem mérhető, csak a másikkal mérten lehet szemlélni. Ennek legmélyebb dimenzióját a Jézus Krisztussal való közösségben tapasztalhatjuk meg.[38] Dogmatikailag fontos szem előtt

tartani azt a konzekcenciát, hogy a halál, a betegségek és a fogyatékoságok is a bűn következménye. De mégis ha az üdvösség kérdéskörét szemléljük, akkor azt kell mondanunk, hogy ezen aspektusban nem számít a fogyatékoság, hiszen nem tekinthető az üdvösség kizárásának jeleként.

Továbbá említést kell tennünk a teológiai antropológiáról, ennek fő motívuma az Imago Dei és a Coram Deo. A teológiai antropológia az ember teremtésével kezdődik, amiben fontos szempont az ember istenképősége. Ez a kifejezés nem fizikai hasonlóságot, sokkal inkább az uralkodás parancsát, a kapcsolatra való rendeltetését, ugyanakkor ez egy védjegyet is jelent az emberen.[39] Az istenképűség a teremtett ember méltóságának a jele, és mint ilyen, elidegeníthetetlenül sajátja mindenkinek, ide értve a fogyatékkal élőket is. Az istenképűség elvesztését, elhomályosodását sem a fogyatékoság kérdéskörében kell keresnünk, hiszen nem ez az oka, hanem a bűneset által az Istentől való elfordulás és elszakadás.[40] Krisztológiai szempontból nézve Jézus „képe volt a láthatatlan Istennek” (2Kor 4,4), ha rajta keresztül szemlélődünk, azt kell megállapítanunk, hogy aki benne van az az ember örökre összeköttetett Istennel.[41] Eisland pedig így tekint az istenképűségre: „testünk részt vesz az imago Dei-ben, igaz ezt nem birtokolhatjuk, de sebek és károsodásokon keresztül részesedhetünk benne.”[42] Tehát fogyatékoság és a károsodások kulcsfontosságú eszközök Isten képének a megértésében. Az imago Dei magába foglalja ezt a képet is, ez is Isten képének egy része, ami Krisztus sebein keresztül látható.[43] Isten képének értelmezésére egy spirituális út is van. Ennek központjában a tökéletes Isten és a tökéletlen teremtés ellentéte áll. E szerint a nézet szerint a legalapvetőbb emberi jelleg a szellemi természet, és ez az, amiben Isten képmása van. Az emberi lélek az, ami megkülönböztet más élőlényektől. Így mindenki Isten képmása, függetlenül a fizikai korlátozástól. Mindez a spirituális aspektus abból fakad. A hagyományok nagy része arra a gondolatra vezetett bennünket, hogy Isten képmásai csak valamiféle erkölcsi vagy testi tökéletességi szint elérésében lehetséges. Gyakran az egész teljességének fogalma kritikátlanul kapcsolódik Isten ajándékainak fogalmához. De Krisztus halála egy olyan képet közvetít, amely összetört és megsebesült. Krisztus halála magába foglal egy megsebezett, ugyanakkor tökéletes Istent, mindennek megértése pedig meghaladja értelmünket. Bár a fogyatékoság létezik bennünk is, mégsem veszítjük el Isten képét. Ha a spiritualitás szemüvegén nézzük, mi mindig Isten képmásai vagyunk. Nem a tökéletességünk miatt, mert a tökéletes az az Isten, hanem egyedül Isten teremtő szava által.[44]

Ugyanakkor az embert megszólítja Isten, azért mert esendő és megváltásra szorul, nem pedig azért mert bármilyen fogyatékosággal él. Tehát kizárt, hogy bármely fogyatékoság bármi hátrányos megkülönböztetést jelentsen ebből a szempontból. A Coram Deo dogmatikai

tétel ezen értelme szerint az az ember, aki Isten előtt áll, nem számít, hogy milyen biológiai tulajdonságokkal bír.[45]

Gyakorlati teológiai szempontjából ezen témakörhöz tartozó terület a *diakónia területe*. Az első ténymegállapítás, hogy az egyház valamennyi megnyilatkozása szolgálat kell, hogy legyen. Az, hogy az egyház szereti és gondozza a fogyatékkal élőket, az egyház létének legtermészetesebb jele. A második pillér, hogy van kinek szolgálni: Az ember számára fontos a gondoskodás. A harmadik állítás, hogy az egész embert kell szeretnünk. Ez arról szól, hogy az embert akkor lehet szeretni, ha elfogadom olyannak amilyen. A szeretethez hozzátartozik a simogatás, a beszélgetés, a másiról való gondoskodás. Továbbá, hogy önzetlenül, elismerés nélkül, magáért a szeretetért szeretni: Ha valaki szeret valakit, akkor mindent megtesz azért, hogy segítse a másikat, még akkor is, ha nem kéri rá. Fontos a szeretet cselekvő és munkálkodó vonása. Juhász Zsófiának megállapítása szerint mindenkinek bele kell gondolni, hogy mi is lehetnénk rászorult állapotban. A szolgálatot kötelességnek, lehetőségnek kell tekinteni. Ezzel célja lett, hogy a fogyatékkal élőket elfogadtassa. Ez több-kevesebb sikerrel ment végbe. Juhász Zsófia azt hirdeti, hogy partnerségben kell lennünk velük. Ez a partnerség három jelentéstartalmat hordoz, úgymint: társ, játéktárs, küzdőtárs. Ezzel a témával kapcsolatosan az Ökumenikus Tanács 1978-ban tovább foglalkozott. Állásfoglalásuk nagyon markáns és helytálló: „*Meg vagyok győződve...a fogyatékosoknak ez a teljes és feltétlen tudomásul vétele az egyházi élet centrumában kell, hogy történjék, nem valahol a peremen vagy egy külön nekik félretolt területen!*”[46]. Gyakori gondolat az, hogy az egészségesek épp azért, hogy ne szembesüljenek a fogyatékosokkal, vagy éppen azért, mert szégyellik azt, inkább az intézeteket választják. Pedig a gyülekezeti élet egyik fontos mércéje, hogy ezek az emberek is helyet kapjanak gyülekezeteinkben. Sőt a gyülekezet lehet az a hely, ahol ez a partneri kapcsolat kiteljesedik, hiszen a gyülekezet egysége teremtheti meg a fogyatékkal élők minél nagyobb elfogadását. És ez a kapcsolat soha nem lehet egyoldalú, mindig kétirányú.[47] Mindez megköveteli, hogy a fogyatékosokkal élőket bevonják az élet minden területébe. Összességében mindez pedig egy szisztematikus teológiai vállalkozást kíván. A fogyatékosok teológiáját láthatóvá, integrálttá és átfogóvá kell tenni.[48] A fogyatékkal élő ember elsősorban nem a jótékonyság tárgya, hanem egyenlő partner az Isten küldetésében, mégpedig az Isten országának megvalósításában. Az újszövetség fényében a fogyatékkal élő személyek nagy gyengesége végül nagy erősségükké válhat. Ez a kereszt utazása és rejtélye. Fontos szempont, hogy ennek a teológiai módszernek biztosítani kell az akadálymentességet. Amint ez megvalósul nem kérdés a hétköznapi életben való részvétel sem, valamint mindez lehetővé teszi a fogyatékkal élő személyek teljes körű részvételét az istentiszteleteken.[49]

Új teológiai tendencia, a fogyatékoság teológiája

Az előző bekezdés gondolatai már előkészítették Nancy L. Eiesland újdonságot hozó teológiai állásfoglalását. Ő volt az, aki górcső alá vette az egyházakat és más egyházi intézmények viszonyulását. Azt tapasztalta, hogy ezek a struktúrák továbbra is azt feltételezik, hogy a fogyatékosággal élőknek kell alkalmazkodni a társadalomhoz, ahelyett, hogy a társadalom vonná be őket. Szerinte a fogyatékosággal élő személyeket társadalmi szempontból úgy határozzák meg, mint az egyik legnagyobb kisebbségi és hátrányos helyzetű csoportot, nem pedig úgy, mint önálló személyeket, individuumokat. Eiesland szerint fontos kapcsolat van a krisztológia és a társadalmi változás között. Ennek gyújtópontja pedig nem más, minthogy a keresztyének találkozhatnak a „*fogyatékos Istennel*”. [50]

Ez a kifejezés első olvasásra negatív érzéseket kelthet, mégis ezt inkább egy képként kell értelmeznünk, sőt inkább szimbólumként. Mégpedig Jézus Krisztus a szimbólum. A „*fogyatékos Isten*” egyszerre ajándék és rejtély, megtörtetett testének ezen értelmezése pedig kétirányú változást hoz. Egyrészt a gyógyítástörténetek gyakran azt a benyomást keltik, hogy a fogyatékoság leküzdhető, mindezzel pedig az az érzet erősödik bennünk, hogy a fizikai korlátok és a társadalmi akadályok is leküzdhetők. Ugyanakkor a keresztyén teológiai kifejeződésekben és a hagyományos értelmezésekben szükség van a Szentírás újbóli értékelésére, felülvizsgálatára és újra olvasására egy új perspektívában, azaz új hermeneutikai kulcsokra van szükségünk. [51] A keresztyén teológia alapja Jézus Krisztus feltámadása. Mégis ritkán mutatjuk fel a feltámadt Krisztust olyan Istennek, akinek kezein, lábain és oldalán testi sérülések vannak. Pedig Jézus, amikor az emberi létet magára vette, akkor vállalta mindennek a korlátait, sebezhetőségét. Mindezzel pedig egy mélyebb dimenzióba állította a fogyatékoság jelenségét. Hiszen ezt Jézus nem eltörölte, hanem megélte, ezzel alátámasztva, hogy mindez jelen van a világban. [52] Eiesland épp abban volt kiemelkedő, hogy meghökkentő teológiát alkotott, azt állítva, hogy az a Jézus, aki a keresztyének feltámadt Krisztusa: „*fogyatékos Isten*”. Mindez azt sugallja, hogy a feltámadt Krisztus, egy ember – Isten, aki nemcsak ismeri az igazságtalanságot, hanem megtapasztalja az emberi élet határait, fájdalmait. A fogyatékosággal élő Isten képe a fogyatékoság szempontjából felszabadító kép. [53] Ezen kívül Krisztus a sebeivel megteremti az egyenlőséget a fogyatékosággal élők és a nem fogyatékosággal élők között. Ez teszi lehetővé a fogyatékosággal élők elfogadását, ami egy új modellt jelent, ebben pedig Krisztus sebei a szolidaritás szimbólumává lesznek. [54]

Jennie Block nevéhez fűződik a „*hozzáférés teológiája*”. Ez a nézet leginkább a befogadásról szól, ami bibliai alapokon áll. Fontos eleme a kereszteselési ígéretünk és a Szentháromság

Istennel való kapcsolatunk.[55] Krisztus üzenete az, hogy mindenkinek van helye Isten országában függetlenül a fizikai állapottól. Így lesz az evangéliumban szereplő Jézus a hozzáférés örömhírét hozó Megváltó.[56] Fontos továbbá a „*hozzáférhető Isten*” gondolata, amely azt hangsúlyozza, hogy az az emberi gyakorlat, mely a befogadást és az akadálymentességet gyakorolja, az Isten szeretetét tükrözi. Lényegében azért, mert Krisztus befogadta a kirekesztett személyeket, sőt Ő élete utolsó pillanatáig, még a kereszten is kirekesztett volt. Mivel mindenben Krisztus a példaképünk, ezért jelenlétébe kell bevonnunk az összes embert, különösen a fogyatékosokkal élőket.[57]

Fontos Isten képének teljessége szempontjából kiemelnünk azt, hogy Istennek fontosak a relációink, azaz Ő az „*egymásrautaltság Istene*” is. Kathy Black hozza be ezt a fogalmat a teológiai köztudatba. Azt állítja, hogy a fogyatékosokkal élő emberek érzékelik, hogy függnék valakitől vagy valakitől, mint ahogy minden ember valamilyen módon vagy formában függ a másiktól. Ez a perspektíva tiszteletben tartja az egyének értékét, nem a tetteikért, hanem azért, mert hozzájárulnak a közösség létezéséhez. Ugyanakkor Isten is függ tőlünk azáltal, hogy elfogadjuk-e ezt a küldetést, a gyógyító tanítványságot. Az egymásrautaltság Isten képe szempontjából arra utal, hogy az Imago Dei relációs viszonyt tükröz.[58]

Konklúzió

Ha a fogyatékoság kérdéskörét szemléljük, nem tehetjük meg azt, hogy ne vegyük figyelembe az Ószövetség, az Újszövetség gondolatiságát, a fogyatékoság történelmét, a XXI. századi társadalmi berendezkedésüket, a régi és új modelleket. Mindezt érdemes tanulmányozni, megismerni, mivel szükség van ezen elemek összehangolására, majd egy új teológiai gondolkodási modell létrehozására.

Nyugaton már találunk erre példát, melyeket ismernünk kell azért, hogy tovább lépve itthon is létrehozassuk saját református teológiai látásunkat a fogyatékoság kérdéskörével kapcsolatban. Elindulásunk alapja lehet egyházunk egyik állásfoglalása, a Confessio Vitium. Aminek számomra egyik legfontosabb gondolat, hogy mindennek megvalósulása az az Isten országának a jele. Így ez már eszkatalógiai valóság, ahol a töredékes és a nem töredékes együtt megtapasztalható.

A fogyatékkal élők teológiájának legfontosabb momentumát mégis abban látom, hogy meglátjuk és elfogadjuk a küldetésünket. Hiszen Jézus és tanítványai jelen voltak a

társadalom kirekesztett részeiben, a betegek és elutasítottak között, így a fogyatékkal élő személyek között is. Jézus jelen volt, szeretett és gyógyított. Ennek kell ott állnia minden gondolatunk és tettünk mögött.

BIBLIOGRÁFIA

BLACK, Kathy, *A Healing Homiletic : Preaching and Disability* , Nashville, TN: Abingdon Press, 1996, 39- 42.

BLOCK, Jennie Weiss: *Copious Hosting : A Theology of Access for People with Disabilities*, New York: Continuum, 2002

CREAMER, Debora: *Disability and Christian Theology Embodied Limits and Constructive Possibilities*, Oxford; New York: Oxford University Press, 2009

EIESLAND, Nancy: *The Disabled God: Toward a Liberatory Theology of Disability*, Abingdon Press, 1994

ERDEI Norbert: *A fogyatékkal élő emberek elutasításának és elfogadásának története napjainkig és helyzetük a mai oktatásai rendszerben*, Különleges bánásmód, II. évf. 2016/3, 2016, 42-44

GALGALO, "Perfect God and Imperfect Creation: In the Image of God and Disabled," , Sociology Published, 2011

GNILKA Joachim: *Das Evangelium nac Markus*, Benziger Verlag, ford.: Turay Alfréd, szerk.: Bálint Erzsébet és Török Beáta, 1994

<http://www.gff-szeged.hu/konyvtar/filestore/downloads/konyvtar/mark/> (letöltve: 2018.09.20)

https://www.academia.edu/36830565/Disabled_People_Disabled_World_and_Disabled_God (letöltés: 2019. 12.05)

<https://www.catalystresources.org/theology-bible-and-disability-an-overview/> (Letöltve: 2019.

12.06)

JUHÁSZ Zsófia :Két egyházi állásfoglalás a fogyatékos ügyében, Református egyház, 1979/73, 1979

JUHÁSZ Zsófia: Református Egyház, XIV. évfolyam. 8.szám, 1962

KARASSZON István: „...nem voltak fogyatékosok a történelemben...”, *Biblia és fogyatékoság*, in: Zászkalicky Péter és Verdes Tamás (szerk.) *Tágabb értelemben vett gyógypedagógia*, ELTE Eötvös Kiadó, BGGYK, Budapest, 2016

KÖNCZEI György - HERNÁDI Ilona: *A fogyatékoságtudomány főfogalma és annak változásai. Hipotetikus kísérlet rekonstrukcióra*. In Nagy Z. É. (szerk.) *Az akadályozott és egészségkárosodott emberek élethelyzete Magyarországon*, Budapest, NCSZI, 2011, 10-11.

KÖNCZEI György- HERNÁDI Ilona- KUNT Zsuzsanna- SÁNDOR Anikó: *A fogyatékoságtudomány a mindennapi életben*, Budapest, 2015
https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412b2/2013-0002_a_fogyatekosagtudomany_a_mindennapi_eletben/adatok.html (letöltés: 2019. 11.15)

KŐSZEGHY Miklós -PARRAGH Szabolcs : „...nem voltak fogyatékosok a történelemben...”, *a fogyatékoság jelensége a történettudományban*, in Zászkalicky Péter és Verdes Tamás, *Tágabb értelemben vett gyógypedagógia*, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, BGGYK, 2016

NAGY István: *Diakónika*, Nagykőrös, 2011

OTIENO, Pauline A.: *Biblical and Theological Perspectives on Disability: Implications on the Rights of Persons with Disability in Kenya*, Vol 29, No, 2009

PRADEEP, Manohar ,*Disabled People, Disabled World and Disabled God*

SCHMIDT,Hans- Georg: *In der Schwäche ist Kraft*, Hamburg Friedrich Wittig Verlag,

SZŰCS Ferenc, *Teológiai Etika*, Református Zsinati iroda, Budapest, 1993

VELTMAN, Nathaniel: *Disabilities and the Imago Dei*, Systematic Theology I: Theology and Anthropology, 2013

WATSON D. F. *Theology, Bible and Disability. An Overview*, o.n, 2017

WOLFF, Hans Walter: *Az Ószövetség antropológiája*, Budapest, Harmat kiadó, 2001

WYNN, Kerry H., *Johannine Healings and the Otherness of Disability*, Perspectives in Religious Studies 34, Southeast Missouri State University, Cape Girardeau

[1] Könczei György- Hernádi Ilona- Kunt Zsuzsanna- Sándor Anikó: *A fogyatékoságtudomány a mindennapi életben*, Budapest, 2015

https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412b2/2013-0002_a_fogyatekosagtudomany_a_mindennapi_eletben/adatok.html (letöltés: 2019. 11.15)

[2] Debora Creamer: *Disability and Christian Theology Embodied Limits and Constructive Possibilities*, Oxford- New York: Oxford University Press, 2009, 22-26.

[3] Könczei - Hernádi - Kunt - Sándor: *A fogyatékoságtudomány a mindennapi életben*

https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412b2/2013-0002_a_fogyatekosagtudomany_a_mindennapi_eletben/adatok.html

[4] Creamer: *Disability and Christian Theology Embodied Limits and Constructive Possibilities*, 22-26.

[5] Könczei - Hernádi - Kunt - Sándor: *A fogyatékoságtudomány a mindennapi életben*

https://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412b2/2013-0002_a_fogyatekosagtudomany_a_mindennapi_eletben/adatok.html

[6] Könczei György - Hernádi Ilona: *A fogyatékoságtudomány főfogalma és annak változásai. Hipotetikus kísérlet rekonstrukcióra*. In Nagy Z. É. (szerk.) *Az akadályozott és egészségkárosodott emberek élethelyzete Magyarországon*, Budapest, NCSZI, 2011, 10-11.

[7] Hans- Georg Schmidt: *In der Schwäche ist Kraft*, Hamburg Friedrich Wittig Verlag, , 17.

[8] 1Kir 22,35; 2Kir 1,2

[9] 1Kir 15,23

[10] 1Móz 48,1

[11] Péld. 13,12; Énekek 2,5; 5,8

[12] Hans Walter Wolff: *Az Ószövetség antropológiája*, Budapest, Harmat kiadó, 2001,180-180.

[13] 2Móz 5,3; 5Móz 28,21; 2Sám 24,13

[14] 2Móz 4,11; 5Móz 28,28; Ézs 29,9; Jn 9,1kk; ApCsel 13,11

[15] Ézs 29,18; 35,5; Jer 31,8; vö. Lk 4,18

[16] Zakariás, Lk 1,22

[17] Mt 9,32; Mk 9,17

[18] 2Móz 4,11

[19] Zsolt 38,14; 39,10; Ézs 53,7; vö. Mt 26,62k; 27,12

[20] 3Móz 19,14; vö. még 2Móz 4,11; Zsolt 38,14; 58,5

[21] vö. Mt 15,29kk; Mk 7,32kk

[22] 2Sám 4,4

[23] Karasszon István: „...nem voltak fogyatékosok a történelemben...”, *Biblia és fogyatékoság*, in: Zászkalicky Péter és Verdes Tamás (szerk.) *Tágabb értelemben vett gyógypedagógia*, ELTE Eötvös Kiadó, BGGYK, Budapest, 2016, 505- 510.

[24] Kerry H. Wynn, *Johannine Healings and the Otherness of Disability*, Perspectives in Religious Studies 34, 61-76, Southeast Missouri State University, Cape Girardeau, 61.

[25] Hans-Georg Schmidt: *In der Schwäche ist Kraft*, 107.

[26] Hans Walter Wolff: *Az Ószövetség antropológiája* 185.

[27] Könczei György – Hernádi Ilona: *A fogyatékoságtudomány főfogalma és annak változásai. Hipotetikus kísérlet rekonstrukcióra, 10-11.*

- [28] Creamer, *Disability and Christian Theology Embodied Limits and Constructive Possibilities* 31-33.
- [29] Könczei György - Hernádi Ilona: *A fogyatékoságtudomány főfogalma és annak változásai. Hipotetikus kísérlet rekonstrukcióra*, 10-11.
- [30] Creamer, *Disability and Christian Theology Embodied Limits and Constructive Possibilities* 31-33.
- [31] Pauline A. Otieno: *Biblical and Theological Perspectives on Disability: Implications on the Rights of Persons with Disability in Kenya*, Vol 29, No, 2009
- [32] Hans-Georg Schmidt: *In der Schwäche ist Kraft*, 109.
- [33] Pauline A. Otieno *Biblical and Theological Perspectives on Disability: Implications on the Rights of Persons with Disability in Kenya*
- [34] Joachim Gnilka: *Das Evangelium nach Markus*, Benziger Verlag, ford.: Turay Alfréd, szerk.: Bálint Erzsébet és Török Beáta, 1994
<http://www.gff-szeged.hu/konyvtar/filestore/downloads/konyvtar/mark/>
- [35] Nagy István: *Diakónika*, Nagykőrös, 2011, 178- 180.
- [36] Kőszeghy Miklós -Parragh Szabolcs : „...nem voltak fogyatékosok a történelemben...”, *a fogyatékoság jelensége a történettudományban*, in Zászkaliczky Péter és Verdes Tamás, Tágabb értelemben vett gyógypedagógia, Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, BGGYK, 2016, 517-524
- [37] Erdei Norbert: *A fogyatékkal élő emberek elutasításának és elfogadásának története napjainkig és helyzetük a mai oktatási rendszerben*, Különleges bánásmód, II. évf. 2016/3, 2016, 42-44
- [38] Karasszon István: „...nem voltak fogyatékosok a történelemben...”, *Biblia és fogyatékoság*, 505- 510
- [39] Szűcs Ferenc, *Teológiai Etika*, Református Zsinati iroda, Budapest, 1993 30-31.
- [40] Karasszon István: „...nem voltak fogyatékosok a történelemben...”, *Biblia és*

fogyatékoság, 505- 510

[41] Szűcs Ferenc, *Teológiai Etika*, Református Zsinati iroda, Budapest, 1993 30-31.

[42] Nancy Eiesland: *The Disabled God: Toward a Liberatory Theology of Disability*, Abingdon Press, 1994, 101.

[43] Nathaniel Veltman: *Disabilities and the Imago Dei*, Systematic Theology I: Theology and Anthropology, 2013

[44] Galgalo, "*Perfect God and Imperfect Creation: In the Image of God and Disabled*," Sociology Published, 2011, 41- 43

[45] Karasszon István: „...nem voltak fogyatékosok a történelemben...”, *Biblia és fogyatékoság, 505- 510*

[46] Juhász Zsófia :Két egyházi állásfoglalás a fogyatékos ügyében, Református egyház, 1979/73, 1979

[47] Juhász Zsófia: Református Egyház, XIV. évfolyam. 8.szám, 1962

[48] Manohar Pradeep ,*Disabled People, Disabled World and Disabled God* 4.

https://www.academia.edu/36830565/Disabled_People_Disabled_World_and_Disabled_God

[49] Jennie Weiss Block: *Copious Hosting : A Theology of Access for People with Disabilities*, New York: Continuum, 2002, 22.

[50] Nancy L. Eiesland, *The Disabled God*, 101.

[51] Manohar Pradeep:*Disabled People, Disabled World and Disabled God*, 2-3.

https://www.academia.edu/36830565/Disabled_People_Disabled_World_and_Disabled_God

[52] Watson D. F. *Theology, Bible and Disability*. An Overview, o.n, 2017

<https://www.catalystresources.org/theology-bible-and-disability-an-overview/>

[53] Manohar Pradeep ,*Disabled People, Disabled World and Disabled God*, 4.

https://www.academia.edu/36830565/Disabled_People_Disabled_World_and_Disabled_God

[54] Eiesland: *The Disabled God* 101.

[55] Jennie Weiss Block, *Copious Hosting: A Theology of Access for People with Disabilities*, 22.

[56] Jennie Weiss Block, *Copious Hosting: A Theology of Access for People with Disabilities*, 122.

[57] Jennie Weiss Block, *Copious Hosting: A Theology of Access for People with Disabilities*, 122.

[58] Kathy Black, *A Healing Homiletic : Preaching and Disability*, Nashville, TN: Abingdon Press, 1996) 39- 42.